

N:o 232.

Af Herr **Jonas Andersson:** *Med förslag till nya stadganden rörande vägbyggnads- och vägunderhållningsskyldighetens utgörande.*

Om det icke kan förnekas, att, likasom hvarje statssamhälles gemensamma angelägenhet bör med gemensamt bidragande medel besörjas, hvarje för det allmännas gagn ålagd börda äfven bäres jemförelsevis lätt och utan missnöje, i samma mån som en hvar samhällsmedlem, i mån af förmåga, deruti tager del, så torde det likaså få medgifvas ligga på samma gång uti individens och det allmännas rätt förstådda intresse, att besvär och onera för allmänt gagneliga ändamål på ett med billighet och rättvisa öfverensstämmande sätt fördelas.

Bland de föremål, som med full sanning kunna sägas vara ett oundvikligt vilkor för statssamhällets bestånd och fortgående utveckling, torde utan gensägelse få räknas allmänna vägarne och kommunikationsanstalter i allmänhet, hvadan också dessas byggande och underhåll synas böra vara icke en börda för en särskild medborgareklass, utan samhällets gemensamma sak. — Och är det från sådan synpunkt jag vill hoppas, att en framställning, äfven till nu församlade Riksdag, om en tidsenlig reform i väghållningsfrågan kan både förklaras och försvaras.

Meningarne om denna frågas omfattning och om sättet för dess lösande kunna visserligen vara olika allt efter hvars och ens olika ställning till densamma, men vid alla de tillfällen, då denna fråga förevarit, hafva dock åsigterna visat sig nästan eniga derom, att någon rättelse i nuvarande bestämmelser för skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägarne

äro af rättvisa och billighet högt påkallade, hvarom äfven vittna icke blott de vid föregående riksdagar från skilda orter inom landet ofta gjorda och vid denna riksdag återigen framkomna framställningar i ämnet, utan äfven de gillande åsikter rörande dessa framställningar, som gång efter annan uttalats.

Sedan denna fråga vid hvarje riksdag, från och med riksdagen 1853—1854, varit föremål för Ständernas behandling, utan att leda till afsedt resultat, väcktes äfven vid 1865—1866 års riksdag en mängd motioner i vägfrågan, mera omfattande än som förut blifvit i ämnet framställda. Med anledning häraf funno Rikets då församlade Ständer sig böra i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t uttala den åsigt, att skyldigheten att deltaga i väghållningsbesväret borde utsträckas, icke allenast till fastigheter af alla slag, utan äfven till en hvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person och utgöras efter samma grund som nämnda utskylder, dock att, för att icke göra en öfvergång alltför kännbar, några få undantag och modifikationer derutinnan borde medgifvas; och anhöllo Rikets Ständer, det Kongl. Maj:t måtte, i öfverensstämmelse härmed, låta utarbета och, så snart ske kunde, till Riksdagen framlägga nådig Proposition i ämnet. — Kongl. Maj:ts uppfattning af denna Representationens uttryckta åsigt och de åtgärder Kongl. Maj:t, med anledning af Ständernas berörda anhållan, funnit för godt att vidtaga, återfinnas uti Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, N:o 17, till sistlidne års Riksdag, och behöfva här icke återgifvas, hvaremot den behandling, som det nådiga förslaget rönt hos Riksdagens Första Kammare, och de skäl, som inom denna Kammare uttalades emot all egentlig reform af nuvarande stadganden rörande väghållningen, äro af den märkliga beskaffenhet, att de här i möjligaste korthet böra något närmare belysas. Det må väl vara, att en efterföljande Riksdag icke har grundlagsenlig förpligtelse att låta de åsikter blifva för sig bestämmande som en föregående Riksdag uttalat, men motsatsen mellan 1865—1866 års riksdagsbeslut i väghållningsfrågan och sistlidne Riksdags behandling af samma ämne är dock alltför mycket i ögonen fallande samt i mer än ett afseende betecknande, synnerligast om man med sistnämnda riksdagsbeslut, som fattades enhälligt af alla fyra då varande Riksständer, jemför den tankegång, som under öfverläggningen i detta ämne inom Första Kammaren vid sista riksdagen uttalades och som äfven gjorde sig gällande vid Kammarens beslut i frågan.

Bland de skäl, som blifvit framhållna mot framställda förslag om nödig rättelse i gamla missförhållanden rörande skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägarne och som alltid frambaras, då fråga är om utjemnande af bördor och besvär, som, ehuru för allmänna ändamål,

under helt andra förhållanden blifvit en särskild näringsgren eller folkklass ålagda, synas följande vara de hufvudsakligaste: 1:o att väghållningsskyldigheten varit från äldsta tider jorden ålagd och har sålunda vunnit gammal häfd; 2:o att nuvarande jordegare förvärfvat sin jordegendom med de onera som åtfölja jorden, hvarföre en lindring af dessa onera vore att anse som en skänk; och 3:o att genom en sådan väghållningsskyldighetens fördelning, som ålade hittills befriade samhällsklasser att deltaga i bördor och besvär, hvilka af ålder ålegat och genom tillkomna lagstadganden ännu ensamt hvila på jordbruksklassen, skulle dessa samma klasser en orättvisa vederfaras.

Hvad då första skälet angår, så torde detsamma, vid närmare skärskådande, föga lämpa sig för det syfte, för hvilket det åberopas. Det får nemligen icke förbises, att vid den tid, då väghållningsbesväret först blef ett jorden åliggande onus, representerade jorden så godt som ensam allt befintligt kapitalvärde, och några andra näringsgrenar hade då ännu icke hunnit utbilda sig, hvarföre också någon fördelning af besväret mellan olika näringsklasser den tiden icke kunde ifrågakomma. Helt andra förhållanden hafva sedermera ock successive uppkommit, och i samma mån som bredvid jordbruket uppstått andra näringar, yrken och inkomstkällor, hvilka alla icke blott för sin existens lika med jordbruket äro beroende af allmänna vägarnas befintlighet, utan äfven, hvar i sin mån, ega förmåga att taga del i den börda, som vägunderhållet medför, i samma mån framstår också uti allt klarare dager den nu öfverklagade orättvisan, hvilken, om den än kan sägas ega gamla anor, likväl i en sådan omständighet dessmindre bör finna något vidare stöd för sin fortsatta tillvaro, som just den orättvisa, hvilken längst existerat, bör, då den hunnit blifva fullt inseedd, desto skyndsammare afhjelpas. — Beträffande skälet N:o 2, så kan man för det första svårigen undgå att derutinnan spåra en liten skymt af den gamla Svenska afundsamheten; men för det andra framställer sig sjelfmant den frågan: kan någon mera omfattande reform i föråldrade förhållanden genomföras, utan att den ena individen eller samhällsklassen, åtminstone vid öfvergången, deraf skördar någon fördel eller lättnad i en börda, under det en annan får eller tror sig få i lika grad vidkännas motsatsen? — Här är dock mindre fråga om person än om sak. Lider en allmännyttig näringsgren af oproportionerliga samhällsbördor, så inverkar sådant otvifvelaktigt i viss mån menligt äfven på de öfriga, hvilket ännu säkrare måste blifva händelsen, om sjelfva modernäringen är föremål för dylikt betryck. Det tredje åberopade skälet kan nästan sägas vederlägga sig sjelft, såvida nemligen man vill erkänna såsom orätt, att en enda samhällsklass skall ensam göra uppoffringar för ett ändamål, deraf alla äro beroende och hvaraf alla draga fördel, och

såvida man vill medgifva, hvad som af sundt förnuft icke kan förnekas; nemligen att en börda bäres lättare, då den fördelas bland många, än då den hvilar på en. För öfrigt har man visserligen velat påstå, att jordbrukaren skulle mera än någon annan draga nytta af de allmänna vägarne, ett påstående för hvilket likväl en nöjaktig bevisning länge torde uteblifva. En sanning, som icke kan bestridas, är nemligen den, att alla samhällsmedlemmar, utan afseende på stånd, villkor eller näring, behöfva dessa vägar; och följaktligen synes det ligga i sakens natur, att alla i mån af förmåga böra bidraga till deras underhåll.

Men likasom förändrade förhållanden påkalla derefter lämpade bestämmelser i afseende på skyldigheten att deltaga i vägunderhållet, så framstår äfven behofvet af nödig rättelse i afseende på sjelfva den grund, efter hvilken detta onus för närvarande utgöres. Att hemmantalet ursprungligen bestämdes till måttstock för jordens värde och att jorden ålagda utgifter och besvär fördelades efter samma grund, hade sannolikt sina skäl i den omständigheten, att ingen bättre värde mätare då ännu var funnen; men att detta i väsentliga delar fått fortfara ända intill närvarande tid förefaller nästan oförklarligt. Huru långt ifrån det rätta hemmantalet angifver hemmanets värde och dess förmåga att på grund deraf bära lika bördor och besvär visas bäst af ett exempel, angifvet uti Kammar-kollegii infortrade utlåtande till Kongl. Maj:t i vägfrågan, af den 31 Maj 1867, och hvaraf inhemtas att taxeringsvärdet å ett helt mantal varierar mellan 8,300 R:dr och 281,495 R:dr, eller såsom mellan 1 och 34, — ett förhållande som synes vara nog bevisande för olämpligheten att längre bibehålla hemmantalet såsom grund för fördelningen af allmänna onera. Visserligen kan äfven vid en uppskattning på grund af bevillningstaxering någon olikhet uppkomma, men denna method har dock numera vunnit den stadga, att värdet hemmanen emellan på denna väg kommer det rätta ganska nära, och följaktligen en skattefördelning efter denna grund varder i möjligaste måtto rättvis.

Ehuru, såsom ofvan är anfördt, det icke kan förnekas, att vägunderhållet bör anses såsom en statsangelägenhet, torde dock beskaffenheten af detta besvär vara sådant, att sjelfva bestyret dermed, hädanefter såsom hittills, bäst lämpar sig för kommunens omedelbara omsorg.

Med utsträckande af vägbyggnads- och vägunderhållsskyldigheten icke allenast till fastigheter af alla slag utan jemväl till en hvar person, hvilken det åligger att i kommunalutskylder deltaga, skulle jag alltså, hvad sjelfva sättet för utgörandet angår, vilja ifrågasätta, att detsamma fortfarande ombesörjdes genom häradets eller distriktets omedelbara försorg under

vederbörande myndighets kontroll; tillåtande jag mig, i stöd af det nu anförda, vördsammast föreslå,

det Riksdagen, med upphäfvande af hvad lagen i annan riktning nu bestämmer, för sin del ville besluta och till Kongl. Maj:ts nådiga granskning och godkännande öfverlemna förslag till ny författning i detta ämne, dervid såsom hufvudgrunder uppställande:

att byggnads- och underhållsskyldigheten af vägar och broar, hädanefter såsom hittills, måtte inom de särskilda länen fördelas härads- eller socknevis, eller, der lokala förhållanden dertill föranleda och förut så varit fallet, jemväl distriktsvis;

att inom dessa vägdistrikter alla till Staten bevillningsskyldige böra i detta besvär deltaga efter enahanda grund, som för kommunalutskylder äro eller blifva bestämda; samt

att på särskild öfverenskommelse mellan de sålunda i skyldigheten deltagande må bero att bestämma om sättet för sjelfva verkställigheten, likasom huru och på hvad sätt bidragen från de olika beskattningsskyldige skola utgöras.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 27 Januari 1869.

J. Andersson,
från Östergötlands län.